

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (description research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกำกับตนเองเพื่อการเลิกยาเสพติด การสนับสนุนทางสังคมเพื่อเลิกยาเสพติดและความสัมพันธ์ของการกำกับตนเองกับการสนับสนุนทางสังคมเพื่อการเลิกยาเสพติดของผู้ป่วยยาเสพติด ที่มารับการบำบัดรักษาในแผนกผู้ป่วยใน ที่ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดภาคใต้ จำนวน 126 คน เลือกลุ่มตัวอย่างตามหลักการของโพลิตและฮังเกอร์ (Polit & Hungler, 1999) โดยกำหนดอำนาจการทดสอบขนาดอิทธิพลระดับปานกลางคือ 0.25 กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ 0.05 แบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ตามคุณสมบัติ คือ เป็นผู้ป่วยที่ผ่านการบำบัดที่ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดสงขลาและปัตตานี ทั้งรูปแบบสมัครใจรักษาและบังคับรักษาในแผนกผู้ป่วยใน สามารถพูดและสื่อสารภาษาไทยได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบสอบถามการกำกับตนเองเพื่อการเลิกยาเสพติด โดยใช้กรอบแนวคิดการกำกับตนเอง ของแบนดูรา (Bandura, 1977) ร่วมกับการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการติดยาเสพติด (ทิพาวดี, 2545; ธงชัย, 2541; สำนักงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, 2543, 2547) มีจำนวนข้อคำถาม 39 ข้อ ประกอบด้วย การกำกับตนเองขั้นตอนการสังเกตตนเองจำนวน 16 ข้อ การกำกับตนเองขั้นตอนการตัดสินใจจำนวน 8 ข้อ และการกำกับตนเองขั้นตอนการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองจำนวน 15 ข้อ และแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมเพื่อการเลิกยาเสพติด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมของเฮาส์ (House, 1981) ประกอบด้วยการสนับสนุนทางสังคม 4 ด้าน คือ การสนับสนุนด้านอารมณ์ จำนวน 12 ข้อ การสนับสนุนด้านประเมินคุณค่า จำนวน 14 ข้อ การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารจำนวน 12 ข้อ และการสนับสนุนด้านทรัพยากรณ์ จำนวน 14 ข้อ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน หาความเที่ยงของเครื่องมือโดยทดลองใช้กับผู้ป่วยยาเสพติดที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's alpha coefficients) ได้ค่าความเที่ยงของการกำกับตนเองเพื่อการเลิกยาเสพติดเท่ากับ 0.87 และความเที่ยงของการสนับสนุนทางสังคมเพื่อการเลิกยาเสพติดเท่ากับ 0.94 ประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ซึ่งสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทั้งหมด 126 คน ส่วนใหญ่มีอายุ 14 – 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.3 (เฉลี่ย 25.62 ปี) เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 94.4 มีนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 65.9 นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 34.1 สถานภาพสมรสโสดร้อยละ 72.2 รายได้ส่วนใหญ่ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 46.8 ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างคิดเป็นร้อยละ 47.6 รองลงมาทำเกษตรกรรมร้อยละ 19.0 มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 34.1 รองลงมาร้อยละ 26.2 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 84.9 ใช้ยาเสพติดครั้งแรก คือ บุหรี่ ร้อยละ 52.4 ใช้ยาเสพติดครั้งแรกเมื่ออายุ 11 – 15 ปี อายุต่ำสุดที่ใช้ยาเสพติด คือ 7 ปี อายุเฉลี่ยที่ใช้ยาเสพติดครั้งแรกคือ 16.99 ปี (SD = 6.03) ร้อยละ 66.7 ใช้ยาเสพติดนาน 1 – 5 ปี ร้อยละ 64.3 มาบำบัดรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลร้อยละ 62.1 มาบำบัดรักษาที่ศูนย์ ร้อยละ 86.5 เข้ารับการรักษาในระบบบังคับบำบัดรักษาตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ร้อยละ 9.5 เข้ารับการรักษาในระบบสมัครใจ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.7 เคยมีประสบการณ์ การเลิกยาเสพติด ร้อยละ 38.7 หยุดยาเสพติดได้นาน 1 – 12 เดือน ร้อยละ 59.5 หยุดเสพยาเสพติดครั้งนี้ได้ 1 -6 เดือน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลิกยาของกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 73.8 เป็นปัจจัยด้านการสนับสนุนของครอบครัว รองลงมาร้อยละ 65.9 เป็นปัจจัยด้านแรงจูงใจในตนเอง

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 52.4 รับการติดตามผลที่สำนักงานคุมความประพฤติ จำนวนครั้งในการติดตามผล เฉลี่ย 3.02 ครั้ง ร้อยละ 27.8 เข้ารับการติดตามผล 1 ครั้ง ร้อยละ 87.6 เป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 76.2 สัมพันธภาพในครอบครัวรักใคร่สามัคคี ช่วยเหลือกันดี ร้อยละ 8.7 มีพี่น้องภายในครอบครัวที่ใช้ยาเสพติด ร้อยละ 81.0 มีความเพียงพอของรายได้ในครอบครัว ร้อยละ 60.3 มีเพื่อนที่ไม่ใช่ยาเสพติด 1-5 คน จำนวนเฉลี่ย 6 คน ร้อยละ 45.2 มีเพื่อนสนิทที่ใช้ยาเสพติด 1-5 คน จำนวนเฉลี่ย 5 คน ร้อยละ 58.7 มีเพื่อนสนิทที่สนับสนุนให้เลิกยาเสพติดจำนวน 1-5 คน จำนวนเฉลี่ย 5 คน

2. ข้อมูลการกำกับตนเองกับการสนับสนุนทางสังคม เพื่อการเลิกยาเสพติดของผู้ป่วยยาเสพติด

ผู้ป่วยยาเสพติด

2.1 การกำกับตนเองเพื่อการเลิกยาเสพติดของผู้ป่วยยาเสพติด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.69$, SD = 0.54) เมื่อพิจารณาแต่ละขั้นตอนพบว่า ขั้นตอนการสังเกตตนเองมีการกำกับตนเองในระดับปานกลาง ส่วนขั้นตอนการตัดสินใจ และขั้นตอนการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง มีการกำกับตนเองในระดับมาก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- 1) ขั้นตอนการสังเกตตนเอง ($\bar{X} = 2.41$, SD = 0.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ

พบว่าค่าคะแนนของการสังเกตตนเอง อยู่ในระดับมากสองข้อ ที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีการสังเกตตนเองระดับมาก คือ การเสพยาเสพติด ทำให้การใช้จ่ายเงินสิ้นเปลืองมากขึ้น ($\bar{X} = 3.12$, $SD = 1.11$) และข้อที่มีการสังเกตตนเองระดับปานกลางที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ การเสพยาเสพติดทำให้จิตใจท้อแท้ ขอมแพ้ง่าย ($\bar{X} = 1.98$, $SD = 1.12$)

2) ขั้นตอนการตัดสินใจ ($\bar{X} = 2.85$, $SD = 0.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าค่าคะแนนของการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ การวางแผนการดำเนินชีวิตและการพักผ่อนที่เป็นประโยชน์ เพื่อหลีกเลี่ยงการเสพยาเสพติด ($\bar{X} = 2.98$, $SD = 0.86$) รองลงมา คือ พยายามมีความรับผิดชอบต่อตนเองเพิ่มมากขึ้นเพื่อที่จะเลิกยาเสพติด ($\bar{X} = 2.94$, $SD = 0.81$) และวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากขึ้นกว่าขณะเสพยาเสพติด เพื่อลดการใช้จ่ายเงินที่สิ้นเปลือง ($\bar{X} = 2.88$, $SD = 1.71$)

3) ขั้นตอนการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง ($\bar{X} = 2.91$, $SD = 0.69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าคะแนนของการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองอยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีคะแนนสูงสุด 3 อันดับแรก คือ รู้จักกระทำสิ่งที่มีความสุขได้อย่างคนทั่วไปโดยไม่ต้องพึ่งพาสยาเสพติด ($\bar{X} = 3.08$, $SD = 0.85$) รองลงมา คือ มีจุดมุ่งหมายในชีวิตเป็นเป้าหมายยึดเหนี่ยวให้มีความมั่นคงขึ้นเพื่อไม่ให้กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก ($\bar{X} = 3.05$, $SD = 0.87$) และ ตั้งใจเพิ่มคุณค่าในตนเองเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นกลับคืนมาโดยการเลิกยาเสพติด ($\bar{X} = 3.04$, $SD = 0.83$)

2.2 การสนับสนุนทางสังคมเพื่อเลิกยาเสพติดของผู้ป่วยยาเสพติดโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.69$, $SD = 0.54$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า การสนับสนุนด้านอารมณ์ ด้านการประเมินคุณค่า และด้านข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับมาก ส่วนการสนับสนุนด้านทรัพยากรอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การสนับสนุนด้านอารมณ์ ($\bar{X} = 2.87$, $SD = 0.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าคะแนนของการสนับสนุนด้านอารมณ์อยู่ในระดับมากเก้าข้อ และอยู่ในระดับปานกลางสามข้อ โดยข้อที่มีการสนับสนุนด้านอารมณ์ระดับมากสามอันดับแรกเป็นการสนับสนุนของคนในครอบครัว คือ คนในครอบครัวดูแลเอาใจใส่ห่วงใยท่านอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 3.20$, $SD = 0.95$) คอยให้กำลังใจเมื่อมีเรื่องเดือดร้อนไม่สบายใจ ($\bar{X} = 3.16$, $SD = 0.87$) และทำให้รู้สึกอบอุ่น มั่นใจ และปลอดภัย ($\bar{X} = 3.11$, $SD = 0.86$) และข้อที่มีการสนับสนุนด้านอารมณ์ระดับปานกลางที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ เพื่อน ๆ รับฟังความคิดเห็นเสมอ ($\bar{X} = 2.36$, $SD = 0.76$)

2) การสนับสนุนด้านการประเมินคุณค่า ($\bar{X} = 2.85$, $SD = 0.51$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าคะแนนของการสนับสนุนด้านการประเมินคุณค่าอยู่ระดับมาก โดยข้อที่มีการสนับสนุนด้านการประเมินคุณค่าระดับมากสามอันดับแรก เป็นการสนับสนุนของคนในครอบครัวคือ คนในครอบครัวยอมรับความเป็นตัวตนมากขึ้น ภายหลังได้รับการบำบัด ($\bar{X} = 3.11$, $SD = 0.76$)

รองลงมาคือเห็นด้วยในการประพฤติปฏิบัติตนที่ดีหลังการบำบัดรักษา ($\bar{X} = 3.00$, $SD = 0.74$) และคอยกระตุ้นเตือนเมื่อละเลยไม่ดูแลสุขภาพตนเอง ($\bar{X} = 2.96$, $SD = 0.79$) ส่วนข้อที่มีการสนับสนุนด้านอารมณ์ระดับปานกลางมีเพียงข้อเดียว คือ เพื่อน ๆ กระตุ้นให้คิดถึงอนาคตในการเลิกยาเสพติด ($\bar{X} = 2.63$, $SD = 0.85$)

3) การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 2.73$, $SD = 0.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าคะแนนของการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับมากแก่ข้อ และอยู่ในระดับปานกลางสี่ข้อ โดยข้อที่มีการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารระดับมากสามอันดับแรกเป็นการสนับสนุนจากผู้บำบัด คือผู้บำบัด หรือผู้ติดตามผล คอยแนะนำเรื่องโทษ พิษภัยของยาเสพติด ($\bar{X} = 2.97$, $SD = 0.86$) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลของการติดตามการรักษาอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 2.96$, $SD = 0.76$) และให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวที่ดีในการเลิกยาเสพติด ($\bar{X} = 2.94$, $SD = 0.69$) การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารระดับปานกลางที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดคือ เพื่อนคอยแนะนำวิธีที่จะช่วยให้เลิกยาเสพติดได้ ($\bar{X} = 2.37$, $SD = 0.88$)

4) การสนับสนุนด้านทรัพยากร ($\bar{X} = 2.64$, $SD = 0.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าคะแนนของการสนับสนุนด้านทรัพยากรอยู่ในระดับมากแปดข้อ และอยู่ในระดับปานกลางหกข้อ โดยข้อที่มีการสนับสนุนด้านทรัพยากรระดับมากสองอันดับแรกเป็นการสนับสนุนของคนในครอบครัว คือคนในครอบครัวคอยดูแลเมื่อไม่สบายหรือจำเป็นต้องไปพบแพทย์ ($\bar{X} = 3.10$, $SD = 0.78$) และยินดีที่จะพามารับการติดตามผลหลังการบำบัดรักษา ($\bar{X} = 3.08$, $SD = 0.81$) ข้อที่มีการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารระดับปานกลางที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือเพื่อนช่วยเหลือเรื่องเงินทอง ของใช้เมื่อจำเป็นต้องใช้ในการเลิกยาเสพติด ($\bar{X} = 2.05$, $SD = 1.05$)

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับตนเองกับการสนับสนุนทางสังคมเพื่อการเลิกยาเสพติด เมื่อพิจารณาพบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการกำกับตนเองเพื่อการเลิกยาเสพติดโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ส่วนรายด้านของการสนับสนุนทางสังคม รายขั้นตอนของการกำกับตนเองพบว่า การสนับสนุนด้านอารมณ์ ด้านการประเมินคุณค่าด้านข้อมูลข่าวสารและด้านทรัพยากร มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจและการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองในการเลิกยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ยกเว้น การสังเกตตนเองในการเลิกยาเสพติดมีความสัมพันธ์กับการสนับสนุน ด้านการประเมินคุณค่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ส่วนด้านการสนับสนุนด้านอารมณ์ ด้านข้อมูลข่าวสารและด้านทรัพยากรไม่มีความสัมพันธ์กับการสังเกตตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการสนับสนุนทางสังคมของครอบครัวเพื่อเลิกยาเสพติด ส่วนใหญ่เป็นการสนับสนุนของบุคคลภายในครอบครัว ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการบำบัดรักษายาเสพติดจึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว โดยเฉพาะทางด้านอารมณ์ ด้านการประเมินคุณค่าและด้านทรัพยากร

การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสารจากครอบครัวให้กับผู้เลิกยาเสพติดยังมีน้อย ดังนั้นในระหว่างการบำบัดรักษาการให้ครอบครัวมีส่วนร่วม ควรให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการเลิกยาเสพติดกับญาติควบคู่ไปกับผู้เลิกยาเสพติด เพื่อจะได้ช่วยเหลือผู้ติดยาได้ถูกต้องในการสนับสนุนการเลิกยาเสพติดด้านข้อมูลข่าวสาร

การกำกับตนเองขั้นตอนการสังเกตตนเองอยู่ในระดับปานกลาง จึงควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการสังเกตตนเองของผู้ป่วยจากครอบครัวและผู้บำบัดให้มากขึ้น ในการสังเกตหรือเรียนรู้ตนเองจากการเสพหรือติดยาเสพติด เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ และการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองในการเลิกยาเสพติดได้มากยิ่งขึ้น จะได้สอดคล้องกับการกำกับตนเองเพื่อเลิกยาเสพติดของผู้ป่วยเองในระยะยาวต่อไป

การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการกำกับตนเองเพื่อการเลิกยาเสพติด ดังนั้น การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว ผู้บำบัดหรือผู้ติดตามผล และเพื่อนที่ไม่ใช้ยาเสพติด ให้การสนับสนุนด้านอารมณ์ ด้านการประเมินคุณค่า ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านทรัพยากรอย่างต่อเนื่องตลอดการรักษาและหลังการรักษา มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจและการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเองในการเลิกยาเสพติดตลอดไปอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการกำกับตนเองและการสนับสนุนทางสังคมเพื่อการเลิกยาเสพติด กับผลของการเลิกยาเสพติดของผู้ป่วยยาเสพติด และตัวแปรอื่นๆ เช่น อายุ เพศ ระยะเวลาการใช้ ประเภทของยาเสพติด และสัมพันธ์ภายในครอบครัว

2. ควรศึกษาการกำกับตนเองเพื่อเลิกยาเสพติดของผู้ป่วยแต่ละขั้นตอนของการรักษา ยาเสพติดและขณะอยู่ในสังคมหลังการรักษา

3. ควรศึกษาเปรียบเทียบการกำกับตนเองและการสนับสนุนทางสังคมเพื่อเลิกยาเสพติดในระบบต่างๆ เช่น ระบบสมัครใจ ระบบบังคับรักษา และระบบต้องโทษ

4. ควรขยายผลการศึกษาในเรื่องบทบาทของครอบครัวที่สนับสนุนบุตรให้เลิกยาได้สำเร็จหลังระยะติดตามผล

5. ควรมีการศึกษารูปแบบ วิธีการการกำกับตนเองและการสนับสนุนทางสังคม เพื่อ
การเลิกยาเสพติดของผู้ป่วยยาเสพติด